

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА

УДК 327(100:477):341.324(477.75)"2014"

DOI: 10.33402/ukr.2023-38-3-14

Ярослав МАРЧЕНКО

кандидат історичних наук

заступник начальника кафедри іноземних мов та військового перекладу

Національної академії сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9569-6324>

e-mail: ymarchenko8@gmail.com

ОКУПАЦІЯ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ КРИМСЬКОГО ПІВОСТРОВА (2014): РЕАКЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Розглянуто ставлення провідних міжнародних військово-політичних організацій до подій на Кримському півострові в лютому–березні 2014 р., зокрема показано реакцію на окупацію Росією Автономної Республіки Крим світових лідерів громадської думки, Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, Північноатлантичної ради, Організації з безпеки і співробітництва в Європі, підписантів Будапештського меморандуму тощо. Відзначено, що більшість демократичних держав трактувала дії Росії як порушення українського суверенітету та територіальної цілісності, закликали державу-агресора до діалогу з новою владою України. Зауважено, що на знак протесту проти дій Російської Федерації у Криму, Канада, Франція, Німеччина, Італія, Японія, Великобританія, США і ЄС зупинили підготовку до саміту Великої вісімки, який мав відбутися в Росії. Показано, що провідні європейські держави намагалися докладати всіх зусиль, щоб не допустити подальшої ескалації російсько-українського конфлікту й вирішити проблему мирним шляхом.

Акцентовано увагу на тому, що НАТО закликала обидві сторони шукати мирне вирішення через діалог із міжнародною допомогою і шляхом направлення міжнародних спостерігачів під егідою ООН або ОБСЄ. Констатовано, що дії провідних міжнародних організацій щодо стримування агресора були неефективними та не прияли поверненню Україні тимчасово окупованих територій. Зауважено, що реакція держав колишнього соціалістичного табору на окупацію Росією Кримського півострова, за невеликим винятком (країни Балтії, Грузія тощо), була доволі стриманою та обережною, не відповідала національним інтересам України. Лідери постсоціалістичних держав здебільша закликали Україну й Росію продовжувати пошук дипломатичних шляхів вирішення кризи, не усвідомлюючи антиукраїнської суті владного режиму Росії.

Ключові слова: Кримський півострів, російська збройна агресія, російсько-українська війна, ООН, ОБСЄ, Рада Європи, НАТО, СНД, окупація.

Відправним пунктом російської збройної агресії проти України стала окупація Кримського півострова. У той час, коли увага світової громадськості була прикута до подій Революції Гідності, Російська Федерація (РФ) у лютому 2014 р. силами «зелених

чоловічків» розпочала захоплення Автономної Республіки (АР) Крим під прикриттям місцевого російського населення, військ російського Чорноморського флоту, агентів Федеральної служби безпеки (ФСБ), а також різних російських громадсько-політичних, мілітарних формувань та українських колаборантів. Реакція світової спільноти на події на Кримському півострові була стриманою й обережною, що в підсумку не дало змоги стримати агресора та призвело до російсько-української війни.

Описувані у статті окремі події ставали предметом дослідження українських і закордонних науковців, які акцентували увагу на окремих аспектах зазначеної теми. Джерельну основу становлять матеріали періодичної преси, спогади очевидців, документи провідних міжнародних військово-політичних організацій. Мета розвідки – проаналізувати ухвали міжнародних військово-політичних організацій, які стосуються російської окупації Кримського півострова, схарактеризувати реакцію відомих на Американському та Європейському континентах громадсько-політичних діячів на збройну агресію Росії проти України.

Відлуння подій на Кримському півострові «докотилося» до Європейського й Американського континентів тільки наприкінці лютого 2014 р., після перших масових сутичок російських спецпризначенців, сепаратистів із проукраїнськими жителями Криму. Так, 27 лютого на брифінгу речник Єврокомісії Олів'є Баї (Olivier Bai) зазначив, що Європейський Союз (ЄС) підтримує територіальну цілісність України і закликає всі зацікавлені сторони до поваги цілісної, незалежної та суверенної України (Щекун). Позиція США теж не була несподіваною. Посол США в Україні Джеффри Пайетт (Geoffrey Pyatt) наголосив, що його держава виступає за суверенітет і територіальну цілісність України (Щекун).

28 лютого 2014 р. оприлюднено заяву Президента США Барака Обами (Barack Obama), у якій закликає РФ «не втручатися в справу Криму» (Barack Obama). У заяві зазначено, що Президент США «глибоко стурбований повідомленнями про військові рухи, здійснені Російською Федерацією всередині України» (Barack Obama). Він констатував, що «будь-яке порушення суверенітету та територіальної цілісності України буде глибоко дестабілізаційним, що не в інтересах України, Росії чи Європи», і що це буде «явним порушенням зобов'язань Росії поважати незалежність, суверенітет і кордони України та міжнародні закони» (Barack Obama).

Пресконференція Віктора Януковича в Ростові-на-Дону (28 лютого) похитнула і до того крихку впевненість Заходу в непричетності Росії до подій у Криму. Експрезидент України, крім іншого, хотів провести загальнонаціональний референдум, щоб обговорити питання нової Конституції і державного устрою (Головко). Організована російськими спецслужбами пресконференція мала розхитати суспільно-політичну ситуацію в Україні та відвернути увагу як української, так і європейської спільноти від «кримського питання» (Головко).

Президент США Барак Обама 1 березня 2014 р. провів телефонну розмову із Президентом Росії Володимиром Путіним (Владимир Путин) і заявив, що вторгнення Росії було «порушенням українського суверенітету та територіальної цілісності...» (Readout of President). Президент США зауважив, що подальше порушення суверенітету й територіальної цілісності України з боку Росії може негативно вплинути на її позиції в міжнародному співтоваристві. Він наголосив, що Сполучені Штати вестимуть негайні консультації зі союзниками і партнерами в Раді Безпеки Організації Об'єднаних Націй (ООН), Північноатлантичній раді, Організації з безпеки і співро-

бітництва в Європі (ОБСЄ) та підписантами Будапештського меморандуму. Барак Обама висловив упевненість, що Сполучені Штати призупинять подальшу участь у підготовчих нарадах до Великої вісімки, а подальше порушення норм міжнародного права Росією призведе до її більшої політичної та економічної ізоляції (Readout of President).

В останні дні лютого – на початку березня починають звучати перші «занепокоєння» від світових лідерів, зважаючи на ескалацію насильства на Кримському півострові. До прикладу, міністр закордонних справ Литви Лінас Лінкявічюс (Linus Linkevičius) засудив ескалацію військового сценарію і закликав РФ розпочати діалог (Головка). Міністр закордонних справ Чехії Любомир Заоралек (Lubomír Zaorálek) викликав російського посла Сергія Кісельова (Сергей Киселёв), щоб повідомити йому, що вважає дії Росії щодо Криму й інших регіонів України «неадекватними та агресивними» (Балита). На думку дипломата, «застосування військових підрозділів проти суверенної сусідньої держави, з чим погодилася верхня палата парламенту Російської Федерації, є абсолютно невиправданим кроком, який грубо суперечить принципам Організації з безпеки і співробітництва в Європі...» (Балита).

Окупацію РФ Кримського півострова було засуджено й на рівні міжнародних організацій. 1 березня 2014 р. у закритому режимі відбулося засідання Ради Безпеки ООН (Радбез ООН збирається). США закликали Раду Безпеки направити до України міжнародну посередницьку місію, а Велика Британія запропонувала провести консультації гарантів української територіальної цілісності згідно з Будапештським меморандумом тощо (Волошка). Після консультацій Ради Безпеки, Генсек ООН делегував до Києва свого першого заступника Яна Еліассона (Jan Eliasson), який мав «на місці провести власну оцінку подій» і за її результатами поінформувати Генерального секретаря про подальші кроки, які може здійснити ООН для деескалації ситуації (Волошка).

Проте Україна не поклала особливих надій на Раду Безпеки, оскільки Росія була наділена правом вето на будь-яке рішення цього органу (Волошка). Згодом Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун (반기문) у телефонній розмові із Президентом Росії Володимиром Путіним закликав до діалогу з новою владою України. «Вкрай важливо, щоб відновити спокій і приступити до негайної деескалації ситуації. Повинні домінувати холодні голови, а діалог має бути єдиним інструментом припинення цієї кризи», – зазначав він (Генсек ООН закликав).

2 березня 2014 р. оприлюднено заяву Організація Північноатлантичного договору (НАТО), у якій «висловлено велику стурбованість щодо рішення Ради Федерації про використання збройних сил РФ на території України» (НАТО засуджує РФ). У документі наголошено, що «військові дії сил Російської Федерації є порушенням міжнародного законодавства і суперечать принципам Ради НАТО–Росія і “Партнерства заради миру”. Росія має поважати свої зобов’язання, взяті в рамках Хартії ООН і відповідно до принципів ОБСЄ...» (НАТО засуджує РФ).

НАТО закликала обидві сторони негайно шукати мирне вирішення через діалог із міжнародною допомогою і через направлення міжнародних спостерігачів під егідою ООН або ОБСЄ. Також Північноатлантична рада закликала Росію поважати свої міжнародні зобов’язання, «в т. ч. взяті в рамках Будапештського меморандуму і в рамках угоди про принципи базування ЧФ РФ у Криму і відвести свої війська на бази, утриматися від будь-якого втручання будь-де в Україні» (НАТО засуджує РФ).

У резолюції Ради міністрів закордонних справ ЄС за результатами засідання 3 березня засуджено агресію Росії щодо України та закликано Кремль повернути війська на місце їхнього базування. «Європейський Союз рішуче засуджує явне порушення українського суверенітету і територіальної цілісності, а також акти агресії з боку збройних сил Російської Федерації», – йдеться у документі (ЄС закликає Росію). На думку європейських міністрів, РФ має негайно розпочати переговори щодо врегулювання ситуації, зокрема й у межах Будапештського меморандуму 1994 р. (ЄС закликає Росію).

На знак протесту проти дій РФ у Криму Канада, Франція, Німеччина, Італія, Японія, Великобританія, США і ЄС припинили підготовку до саміту Великої вісімки в Сочі. «Ми відзначаємо, що дії Росії в Україні... порушують принципи і цінності, на яких засновані G-7 та G-8. Таким чином, ми вирішили призупинити участь у заходах, пов'язаних з підготовкою запланованого саміту G-8 в Сочі в червні до тих пір, поки ситуація не повернеться до того стану, коли G-8 може вести змістовне обговорення», – констатували члени Великої сімки (Велика Сімка відмовляється).

Президент США Б. Обама 3 березня заявив, що міжнародне співтовариство сходиться в тому, що дії Росії на території України – порушення норм міжнародного права. Глава Білого дому зазначив, що Москва «зайняла невірну позицію щодо питання України» (Обама: Дії Росії). Натомість Президент РФ наступного дня, виступаючи на пресконференції, сказав, що Росія не планує приєднувати Крим, а введення військ буде «гуманітарною місією» (Росія не буде). Водночас він відмовився визнати гарантії України згідно з Будапештським меморандумом і констатував, що не стурбований перспективою війни, оскільки російська армія перебуватиме за живим щитом з українських громадян (Мерещук).

До Києва 4 березня 2014 р. прибув Глава Держдепартаменту США Джон Керрі (John Kerry) та провів зустрічі із представниками нової української влади, запевнивши Україну в підтримці Вашингтона та міжнародної спільноти: «Якщо Росія вирішить не підтримати деескалацію конфлікту, якщо не буде працювати безпосередньо з урядом України (а ми сподіваємося, що вони будуть співпрацювати), тоді наші партнери не будуть мати ніякого вибору, як приєднатися до нас і застосувати ті заходи, які ми зробимо для ізоляції Росії в дипломатичному, економічному і міжнародному форматі» (Керрі: Росія фактично вторглася).

З метою обговорення Будапештського меморандуму 5 березня 2014 р. до Парижа прибули його підписанти – за винятком делегації Росії. Очікувалося, що тут вперше після загострення відносин між Києвом і Москвою зустрінуться міністр закордонних справ Росії Сергій Лавров (Сергей Лавров) та Держсекретар США Джон Керрі. Проте засідання країн-учасниць Будапештського меморандуму, згідно з яким Росія, США та Велика Британія гарантували Україні недоторканність кордонів і захист в обмін на відмову від ядерної зброї, глава російського Міністерства закордонних справ (МЗС) проігнорував (Кречетніков).

У Брюсселі 6 березня відбулося позачергове засідання глав держав та урядів країн ЄС, де обговорювалася військово-політична ситуація в Україні, зокрема події в АР Крим. На запрошення Ради ЄС у саміті як спеціальний гість взяв участь прем'єр-міністр Арсеній Яценюк. Під час дискусії більшість заяв зводилася до необхідності якнайшвидшого врегулювання ситуації в Україні. Так, прем'єр-міністр головної в ЄС Греції Антоніс Самарас (Αντώνης Σαμαράς) наголосив, що ситуація у

Криму дає нагоду Європі довести, що вона може бути посередником між Україною та Росією у врегулюванні кризи (Європа категорично).

Прем'єр-міністр Великої Британії Девід Камерон (David Cameron) заявив, що дії РФ у Криму неприйнятні й матимуть наслідки для відносин на рівні ЄС–Росія (Європа категорично). Необхідність надання підтримки Україні – основна теза виступу Президента Франції Франсуа Олланда (François Hollande). «Якщо Європа буде єдиною, вона, здається мені, має вийти на таке рішення: тиск на Росію, зниження напруги і перехід до посередництва в інтересах України. Треба вагомо підтримати Україну в цей складний момент і, з іншого боку, чинити дуже потужний тиск на Росію, щоб перейти до дипломатичного рішення. В питанні тиску, безумовно, є можливість застосування санкцій. Для чого потрібен тиск? Не для того, аби вкотре посилити напругу, а для того, щоб відкрити дорогу до діалогу», – констатував Президент (Європа категорично).

Прем'єр-міністр Данії Гелле Торнінг-Шмідт (Helle Thorning-Schmidt) також запропонував РФ вивести війська з АР Крим (Європа категорично). Дії РФ гостро розкритикувала й Президент Литви Даля Грибаускайте (Dalia Grybauskaitė). «Ми на своїй шкірі відчуваємо поведінку Росії. Україна – наш сусід, цей регіон близький нам, і цей регіон став небезпечним. Бо тут ведемо мову не лише про Україну, а й про весь балтійський регіон також. Щодо санкцій проти Росії – давайте спочатку розглянемо і зрозуміємо. Сьогодні Росія є небезпечною і непередбачуваною. І тут не стоїть питання, що хтось боїться. Мова про те, щоб стати і сказати, що ми це розуміємо, і дати це чітко зрозуміти Росії, а також оперативно відреагувати», – констатувала Президент Литви (Європа категорично).

Щодо держав колишнього соціалістичного табору, то їхня реакція на окупацію РФ Кримського півострова, за невеликим винятком (країни Балтії, Грузія тощо), була доволі стриманою та обережною: Президент Білорусі Олександр Лукашенко (Александр Лукашенко) заявив про підтримку територіальної цілісності України; Міністерство закордонних справ Узбекистану в заяві відзначило, що події в Криму «викликають сильну тривогу та занепокоєння...»; Президент Литви Даля Грибаускайте заявила, що Росія «намагається перемалювати кордони Європи після Другої світової війни» (Шульга); парламент Грузії прийняв резолюцію про підтримку суверенітету й територіальної цілісності України та рішуче засудив силові дії РФ проти суверенітету України, а також всі інші дії, що здійснюються з порушенням основних принципів міжнародного права; Президент Вірменії Серж Саргсян (Սերժ Արարիկ Սարգսյան) зазначив, що «українські події викликають серйозні занепокоєння...»; Президент Казахстану вказував на необхідність мирного врегулювання кризи в Україні із застосуванням усіх дипломатичних методів, які забезпечують її територіальну цілісність (Казахстан підтримує).

В умовах підготовки псевдореферендуму у Криму європейські лідери все більше уваги приділяли проблемі збереження територіальної цілісності України. 11 березня міністр закордонних справ Швейцарії, Голова ОБСЄ Дідьє Буркгальтер (Didier Burkhalter) зазначив, що в «його нинішній формі референдум щодо Криму, запланований на 16 березня 2014 року, суперечить Конституції України та повинен вважатися незаконним» (Голова ОБСЄ). Швейцарський політик заявив, що для того, щоб референдум про ступінь автономії чи незалежності Криму був легітимним, він має ґрунтуватися на положеннях української Конституції та відповідати міжнародному праву (Голова ОБСЄ).

У Страсбурзі 12–14 березня 2014 р. відбулося засідання Комітету міністрів Ради Європи (КМРЄ), під час якого розглянуто питання щодо ситуації, яка склалася навколо військової окупації РФ АР Крим (Брифінг в МЗС). За підсумками напружених дебатів 43 голосами «за», 1 – «проти» (Росія) та 2 – «утрималися» (Сербія та Вірменія) 14 березня було ухвалено відповідне рішення КМРЄ, базовими елементами якого стали:

- заклик до урядів країн-членів Ради Європи поважати територіальну цілісність та незалежність України, а також вирішувати всі спірні питання винятково мирним шляхом;

- солідарність із громадянами України;

- підтримка рішення Генсека Ради Європи подати до Венеційської комісії звернення щодо легітимності проведення референдуму у Криму, а також висловлюється глибоке занепокоєння щодо намірів провести референдум про статус Криму без згоди України (Брифінг в МЗС).

Рішення КМРЄ стало першим, ухваленим у межах міжнародних організацій, де членом була Росія, більшістю голосів держав-членів (Брифінг в МЗС).

Водночас Європарламент ухвалив резолюцію (13 березня), у якій наголосив, що Крим – невід’ємна частина України, а референдум у Криму – незаконний. Автори резолюції закликали до врегулювання кризи, виведення всіх збройних сил, які незаконно перебувають на українській території, та зажадали поваги міжнародного права і зобов’язань, що випливають із чинних конвенцій. Європарламент наголосив, що територіальну цілісність України гарантують Росія, США і Великобританія Будапештським меморандумом, підписаним з Україною (Референдум).

«Ситуація в Україні – виклик європейській єдності та здатності Євросоюзу ухвалювати політичні рішення», – йдеться у виступі Президента Єврокомісії Жозе Мануеля Баррозу (José Manuel Barroso) (Європарламент не визнає). Він наголосив, що необхідно шукати мирних рішень виходу із кризи, оскільки «ми не маємо права ризикувати людськими життями» (Європарламент не визнає). Президент Єврокомісії нагадав про запропонований Україні фінансовий пакет в 11 млрд євро, виділений з європейського бюджету, і про те, що скасування деяких обмежень у торгівлі з ЄС ще до підписання Угоди про асоціацію принесе Україні щорічно 500 млн євро (Європарламент не визнає).

У резолюції «Вторгнення Росії в Україну» Європарламент засудив російську агресію на Кримському півострові, «який є невід’ємною частиною України, що визнано самою РФ та міжнародним співтовариством» (Європарламент не визнає). Євродепутати нагадували, що дії проросійських сил у Криму порушують усі основоположні міжнародні документи. «Влада Криму може організувати референдум тільки з місцевих питань, а не з приводу змін міжнародно визнаних кордонів України», – йдеться у резолюції (Європарламент не визнає).

Засідання Ради Безпеки ООН відбулося 15 березня з метою розгляду внесеного делегацією США проєкту резолюції щодо ситуації в Україні. За результатами голосування її підтримало 13 делегацій. До співавторів резолюції долучилися 42 держави, зокрема повний склад держав-членів ЄС, США, Австралія, Канада, Японія, Туреччина, Грузія та Молдова (повний перелік додається) (Брифінг в МЗС). Як і передбачалося, РФ скористалася правом вето й заблокувала прийняття резолюції Ради Безпеки ООН проти референдуму у Криму. Однак Китай, який традиційно підтримує позицію Росії під час голосування з різних питань у Раді Безпеки, цього разу утримався (Росія заве-

тувала). Водночас 15 березня 2014 р. Україна направила РФ каналами зв'язку ОБСЄ новий запит на проведення інспекційного заходу в західних регіонах РФ, що межують із кордоном України, відповідно до розділу IX (інспекція зазначеного району) Віденського документа. Згодом, 17 березня, в Україну прибула делегація ОБСЄ на чолі з Особистим представником чинного голови ОБСЄ з питань України Тімом Гульдманном (Tim Guldemann). Під час перебування в нашій державі представники ОБСЄ відвідали східний регіон країни для ознайомлення з поточною ситуацією на місці (Брифінг в МЗС).

У день проведення псевдореферендуму (16 березня) критика на адресу його організаторів тільки посилилася. Зокрема в заяві голови Єврокомісії Жозе Мануеля Баррозу та голови Європейської Ради Хермана Ван Ромпея (Geraaf Van Rompuy) зазначено, що ЄС не визнає референдуму у Криму (Референдум). «Євросоюз вважає проведення референдуму про майбутній статус української території, як такий, що суперечать Конституції України та положенням міжнародного права. Референдум є нелегітимним, а його результати не будуть визнані світовою спільнотою», – констатовано в документі (Референдум).

Усвідомлення антиукраїнської суті владного режиму Росії прийшло й до окремих європейських політиків, які раніше підтримували дружні відносини із Кремлем. Так, до прикладу, канцлер Німеччини Ангела Меркель (Angela Merkel) уперше назвала дії Кремля у Криму «анексією» і заявила, що Європа не повинна дозволити «відібрати Крим в Україні» (Референдум). Під час її зустрічі з польським прем'єр-міністром Дональдом Туском (Donald Tusk) було підтверджено, що політична частина угоди про асоціацію між Україною та ЄС може бути підписана вже 20–21 березня.

Результати псевдореферендуму та подальші дії ЄС із метою деескалації ситуації обговорили 17 березня 2014 р. на засіданні Ради міністрів закордонних справ ЄС. У резолюції, прийнятій за результатами засідання, зокрема, міститься заява про засудження незаконного референдуму у Криму та «негативного розвитку подій, які порушують суверенітет України» (Дмитро Кулеба). «Він [референдум – Я. М.] був проведений за видимої присутності озброєних військових, в умовах залякування громадських активістів та журналістів, відключення українських телеканалів та створення перешкод для перевезень громадян в та із Криму», – зазначається в резолюції (Дмитро Кулеба).

Далеко не всі держави Євразійського континенту засуджували дії РФ. Так, Президент Вірменії Серж Саргсян (Սերժ Սարգսյանի Մարզպետ) вважав псевдореферендум у Криму «черговим зразком реалізації права народів на самовизначення шляхом вільного волевиявлення» (Вірменія наполягає). Заява була зроблена під час розмови з Президентом Росії В. Путіним і спричинила шквал критики української влади (Президент Вірменії визнає). Президент Білорусі О. Лукашенко назвав Крим, де-факто, частиною Росії, але зазначив, що «Україна повинна залишатися цілісною, неподільною, позаблоковою державою» (Лукашенко проти).

Зрештою, 27 березня 2014 р. на 68-й сесії Генеральної асамблеї ООН відкритим голосуванням країн-членів ООН було ухвалено резолюцію № 68/262 про територіальну цілісність України (100 голосів – «за», 11 – «проти», 58 держав – «утримались») (Завгородня, 2014). Проти прийняття резолюції проголосували Вірменія, Білорусь, Болівія, Куба, Нікарагуа, Росія, Судан, Сирія, Венесуела та Зімбабве. Серед країн, що утрималися, – переважно держави Латинської Америки та Африки, а також Китай

(Завгородня). Ухвалений Генеральною Асамблеєю ООН документ містив звернення до міжнародної спільноти не визнавати зміни кордонів України (Резолюція 68/262). Крім того, резолюція закликає продовжувати пошук дипломатичних шляхів вирішення кризи і не визнавати результатів референдуму у Криму. Росія в тексті резолюції, однак, не згадана (Резолюція 68/262).

Отже, окупація РФ Кримського півострова викликала бурхливу реакцію в середовищі провідних світових військово-політичних організацій, які впродовж лютого–березня 2014 р. безуспішно намагалися врегулювати проблему окупації Росією українських територій. Декларативні заходи міжнародних організацій були звичайно важливими для встановлення *status quo*, однак вони не могли суттєво вплинути на повернення Україною тимчасово втраченої території. «Організація Об'єднаних Націй і її тодішній генеральний секретар Пан Гі Мун не зробили все можливе для того, щоб запобігти окупації Криму в 2014 році», – заявить згодом постійний представник України при ООН Сергій Кислиця (ООН під час анексії). Проте міжнародні організації і надалі продовжували підтримувати нашу державу на словах, що призвело до згубних наслідків у вигляді повномасштабного вторгнення Росії на територію України у 2022 р.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Балита, В. (2021). *Чехія закликає Росію вивести війська з Криму*. https://zaxid.net/chehiya_zaklikaye_rosiyu_vivesti_viyska_z_krimu_n1303761

Брифінг в МЗС. (2014). <https://mfa.gov.ua/news/1202-brifing-v-mzs>

Велика Сімка відмовляється брати участь у саміті з Росією. (2014). <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/3/7017218/>

Вірменія наполягає і на праві на самовизначення, і на дружбі з Україною. (2014). <https://www.radiosvoboda.org/a/25305616.html>

Волошка, Л. Пірати XXI століття. (2014). <https://umoloda.kyiv.ua/number/2424/283/86222/>

Генсек ООН закликав Путіна до діалогу з Україною. (2014). <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/2/7016932/>

Голова ОБСЄ стверджує, референдум в Криму в нинішній формі є незаконним, та закликає до пошуку альтернативних способів вирішення кримського питання. (2014). <https://www.osce.org/uk/cio/116316>

Головко, О. (2014). *Крим у камуфляжі*. <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/krim-u-kamufljazhi/>

Дмитро Кулеба закликав міністрів ЄС збільшити постачання зброї та артилерійських снарядів для України. (2023). <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-zaklikav-ministriv-yes-zbilshiti-postachannya-zbroyi-ta-artilerijskih-snaryadiv-dlya-ukrayini>

Європа категорично не схвалює дії Росії. (2014). <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/evropa-kategorichno-ne-shvalyuye-diyi-rosiyi/>

Європарламент не визнає агресивних аргументів. (2023). <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/evroparlament-ne-viznae-agresivnih-argumentiv/>

ЄС закликає Росію згорнути військові дії в Україні, погрожуючи санкціями. (2014). URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/3/7017385/>

Завгородня, І. Генеральна асамблея ООН засудила анексію Криму. (2014). <https://www.dw.com/uk/>

- Казахстан підтримує територіальну цілісність України – президент.* (2014). <https://www.radiosvoboda.org/a/25293497.html>
- Керрі: Росія фактично вторглася на територію України, будуть санкції.* (2014). <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/4/7017595/>
- Кречетніков, А. (2014). *Дипломатичний фронт української кризи.* https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/03/140305_putin_ukraine_allies_ag
- Лукашенко проти федералізації України.* (2014). https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/04/140423_lukashenko_appeal_ko
- Мерещук, В. (2019). *Как Россия захватывала Крым. Хроника событий.* https://rus.lb.ua/news/2019/02/26/420609_rossiya_zahvativala_krim_hronika.html
- НАТО засуджує РФ за посилення військових дій в Україні.* (2014). <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/2/7017181/>
- Обама: Дії Росії на території України порушують норми міжнародного права.* (2014). <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/4/7017413/>
- ООН під час анексії Криму втратила можливість відіграти роль, для якої вона створювалася – посол.* (2020). <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oon-aneksia-krymu/30839882.html>
- Президент Вірменії визнає псевдореферендум у Криму.* (2014). <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/20/7019641/>
- Радбез ООН збирається на екстрене засідання з приводу України.* (2014). <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/1/7016805/>
- Резолюція 68/262 прийнята Генеральною Ассамблеєю Організації Об'єднаних Націй «Територіальна цілісність України».* <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/455/19/PDF/N1345519.pdf?OpenElement>
- Референдум у Криму відбувся: що буде завтра?* (2014). <https://dif.org.ua/article/referendum-u-krimu-vidbuvsya-shcho-bude-zavtra>
- Росія заветувала резолюцію ООН щодо Криму.* (2014). https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/03/140315_security_council_crimea_it
- Росія не буде приєднувати Крим, якщо тільки він сам не захоче – Путін.* (2014). <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/4/7017521/>
- Шульга, О. (2014). *Литва вважає те, що відбувається в Україні, переглядом післявоєнних кордонів.* https://zn.ua/ukr/POLITICS/litva-vvazhae-te-scho-vidbuvaetsya-v-ukraini-pereglyadom-pislyavoyennih-kordoniv-139057_.html
- Щекун, Л., Головкин, О. (2014). *Крим прокинувся під прапором... референдуму. Парламент АРК учора призначив на 25 травня місцеве опитування про розширення повноважень автономії і висловив недовіру Раді міністрів.* <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/krim-prokinuv-sya-pid-praporom-referendumu/>
- Barack Obama. Statement by the President on Ukraine.* (2014). [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014\(02\)28.obama.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014(02)28.obama.php)
- Readout of President Obama's Call with President Putin.* (2014). [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014\(03\)01.obama.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014(03)01.obama.php)

REFERENCES

- Balyta, V. (2021). *Chekhiiia zaklykaie Rosiiu vyvesty viiska z Krymu.* https://zaxid.net/chehiya_zaklikaye_rosiyu_vivesti_viyska_z_krimu_n1303761 (in Ukrainian).
- Bryfinh v MZS.* (2014). <https://mfa.gov.ua/news/1202-brifing-v-mzs> (in Ukrainian).

Velyka Simka vidmovliaietsia braty uchast u samiti z Rosiieiu. (2014). <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/3/7017218/> (in Ukrainian).

Virmeniiia napoliahaie i na pravi na samovyznachennia, i na druzhbi z Ukrainoiu. (2014). <https://www.radiosvoboda.org/a/25305616.html> (in Ukrainian).

Voloshka L. Piraty XXI stolittia. (2014). <https://umoloda.kyiv.ua/number/2424/283/86222/> (in Ukrainian).

Hensek OON zaklykav Putina do dialohu z Ukrainoiu. (2014). <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/2/7016932/> (in Ukrainian).

Holova OBSiE stverdzuie, referendum v Krymu v nynishnii formi ye nezakonnym, ta zaklykaie do poshuku alternatyvnykh sposobiv vyrishennia krymskoho pytannia. (2014). <https://www.osce.org/uk/cio/116316> (in Ukrainian).

Holovko O. (2014). *Krym u kamufliazhi.* <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/krim-u-kamufliazhi/> (in Ukrainian).

Dmytro Kuleba zaklykav ministriv YeS zbilshyty postachannia zbroi ta artyleriiskykh snariadiv dlia Ukrainy. (2023). <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-zaklikav-ministriv-yes-zbilshiti-postachannya-zbroyi-ta-artilerijskih-snaryadiv-dlya-ukrayini> (in Ukrainian).

Yevropa katehorychno ne skhvaliuie dii Rosii. (2014). <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/jevropa-katehorychno-ne-shvalyuye-diyi-rosiyi/> (in Ukrainian).

Yevroparlament ne vyznaie ahresyvnykh arhumentiv. (2023). <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/jevroparlament-ne-viznaye-agresivnih-argumentiv/> (in Ukrainian).

YeS zaklykaie Rosiiu zghornuty viiskovi dii v Ukraini, pohrozhuichy sanktsiiamy. (2014). <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/3/7017385/> (in Ukrainian).

Zavorodnia I. Heneralna asambleia OON zasudyala aneksiiu Krymu. (2014). <https://www.dw.com/uk/> (in Ukrainian).

Kazakhstan pidtrymuie terytorialnu tsilisnist Ukrainy – prezident. (2014). <https://www.radiosvoboda.org/a/25293497.html> (in Ukrainian).

Kerri: Rosiia faktychno vtorhlasia na terytoriiu Ukrainy, budut sanktsii. (2014). <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/4/7017595/> (in Ukrainian).

Krechetnikov A. (2014). *Dyplomatychnyi front ukraïnskoï kryzy.* https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/03/140305_putin_ukraine_allies_ag (in Ukrainian).

Lukashenko proty federalizatsii Ukrainy. (2014). https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/04/140423_lukashenko_appeal_ko (in Ukrainian).

Mereshchuk V. (2019). *Kak Rossiya zakhvatyvala Krym. Khronika sobytij.* https://rus.lb.ua/news/2019/02/26/420609_rossiya_zahvativala_krim_hronika.html (in Russian).

NATO zasudzuie RF za posylennia viiskovykh dii v Ukraini. (2014). <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/2/7017181/> (in Ukrainian).

Obama: Dii Rosii na terytorii Ukrainy porushuiut normy mizhnarodnoho prava. (2014). <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/4/7017413/> (in Ukrainian).

OON pid chas aneksii Krymu vtratyla mozhlyvist vidihraty rol, dlia yakoi vona stvoriuvalasia – posol. (2020). <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oon-aneksia-krymu/30839882.html> (in Ukrainian).

Prezydent Virmenii vyznaie psevdoreferendum u Krymu. (2014). <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/20/7019641/> (in Ukrainian).

Radbez OON zbyraietsia na ekstrene zasidannia z pryvodu Ukrainy. (2014). <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/1/7016805/> (in Ukrainian).

Rezoliutsiya 68/262 pryniataia Heneralnoi Assambleei Orhanyzatsiy Objedenennekh Natsyi «Terytoryalnaia tselostnost Ukrainy». <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/455/19/PDF/N1345519.pdf?OpenElement> (in Russian).

Referendum u Krymu vidbuvsia: shcho bude zavtra? (2014). <https://dif.org.ua/article/referendum-u-krymu-vidbuvsya-shcho-bude-zavtra> (in Ukrainian).

Rosiiia zavetuvala rezoliutsiiu OON shchodo Krymu. (2014). https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/03/140315_security_council_crimea_it (in Ukrainian).

Rosiiia ne bude pryiednuvaty Krym, yakshcho tilky vin sam ne zakhoche - Putin. (2014). <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/4/7017521/> (in Ukrainian).

Shulha, O. *Lytva vvazhaie te, shcho vidbuvaetsia v Ukraini, perehliadom pisliavoiennykh kordoniv.* (2014). https://zn.ua/ukr/POLITICS/litva-vvazhaye-te-scho-vidbuvaetsya-v-ukrayini-pereglyadom-pislyavoyennih-kordoniv-139057_.html (in Ukrainian).

Shchekun L., & Holovko, O. (2014). *Krym prokynuvsia pid praporom... referendumu. Parlament ARK uchora pryznachyv na 25 travnia mistseve opytuvannia pro rozshyrennia povnovazhen avtonomii i vyslovyv nedoviru Radi ministriv.* <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/krim-prokinuvsia-pid-praporom-referendumu/> (in Ukrainian).

Barack Obama. Statement by the President on Ukraine. (2014). [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014\(02\)28.obama.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014(02)28.obama.php) (in English).

Readout of President Obama's Call with President Putin. (2014). [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014\(03\)01.obama.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014(03)01.obama.php) (in English).

Yaroslav MARCHENKO

PhD (History)

Deputy of Chief of the Department of Foreign Languages and Military Translation

The Hetman P. Sahaidachny National Army Academy

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9569-6324>

e-mail: ymarchenko8@gmail.com

OCCUPATION OF THE CRIMEAN PENINSULA BY THE RUSSIAN FEDERATION (2014): INTERNATIONAL REACTION OF MILITARY AND POLITICAL ORGANIZATIONS

The attitude of the leading international military and political organizations to the events on the Crimean Peninsula in February–March 2014 is considered, in particular, the reaction to Russia's occupation of the Autonomous Republic of Crimea of world leaders of public opinion, the Security Council of the United Nations, the North Atlantic Council, the Organization for Security and cooperation in Europe, signatories of the Budapest Memorandum, etc. It was noted that the majority of democratic states interpreted Russia's actions as a violation of Ukrainian sovereignty and territorial integrity, and called on the aggressor state to dialogue with the new government of Ukraine. It was noted that as a sign of protest against the actions of the Russian Federation in Crimea, Canada, France, Germany, Italy, Japan, Great Britain, the USA and the EU stopped preparations for the G8 summit, which was supposed to be held in Russia. It is shown that the leading European states tried to make every effort to prevent further escalation of the Russian-Ukrainian conflict and to solve the problem peacefully.

Attention was focused on the fact that NATO called on both sides to seek a peaceful solution through dialogue with international assistance and by sending international observers under the auspices of the UN or OSCE. It was established that the actions of leading international organizations to suppress the aggressor were ineffective and did not accept the return of temporarily occupied territories to Ukraine. It was noted that the reaction of the states of the former socialist camp to Russia's occupation of the Crimean Peninsula, with a few exceptions (Baltic countries, Georgia, etc.), was quite restrained and cautious, and did not correspond to the national interests of Ukraine. The leaders of the post-socialist states mostly called on Ukraine and Russia to continue searching for diplomatic ways to resolve the crisis, not realizing the anti-Ukrainian essence of Russia's ruling regime.

Keywords: Crimean peninsula, Russian armed aggression, Russian-Ukrainian war, UN, OSCE, Council of Europe, NATO, CIS, occupation.